

Żywnienie w sporcie / aktywnościach fizycznych

- Kryteria ciężkości pracy

Praca	Wydatek energii	
	Mężczyźni [kcal/min/65kg]	Kobiety [kcal/min/55kg]
Lekka	2,0-4,9	1,5-3,4
Umiarkowanie ciężka	5,0-7,4	3,5-5,4
Ciężka	7,5-9,9	5,5-7,4
Bardzo ciężka	10,0-12,4	7,5-9,4
Niezwykłe ciężka	12,5-	9,5-

Klasyfikacja wysiłku

Praca	Tętno [liczba/min]
Lekka	Do 120
Ciężka	120-160
Bardzo ciężka	>160

Wydatki energetyczne różnych czynności

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Spokojne leżenie bez snu	1,10	Poranna gimnastyka	3,00
Sen	0,93	Zamiatanie	2,41
Ubieranie i rozbieranie się	1,69	Siedzenie	1,04
Swobodne stanie	1,50	Zmywanie naczyń i prasowanie	2,06

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Praca krawca	1,93	Praca tragarza (65kg na ramionach)	6,52
Praca introligatora	2,45	Szybkie pisanie na maszynie	2,00
Praca cieśli i ślusarza	3,43	Czytanie przy stole	1,27
Praca murarza	5,71	Czytanie na głos	1,50
Praca drwala	6,86	Pisanie przy stole	1,46
Praca szewca	2,61	Nauka teoretyczna	1,50
Praca kamieniarza	5,50		

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Rozmawianie i śpiewanie	1,55	Gra na skrzypcach	1,96
Gra w bilard	2,90	Ćwiczenia wolne	4,14 – 14,20
Gra w ping-ponga	4,50	Ćwiczenia na koniu	6,18
Ćwiczenia na drążku i poręczach	8,00	Ćwiczenia na kółkach	5,52
Ćwiczenia na drążku	4,10		
Taniec (fokstrot)	1,44		
Taniec (walc)	5,10		

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Wolny spacer 3km/h	2,70	Marsz po równinie (6km/h)	4,45
Chodzenie po ulicy (4,2km/h)	3,14	Marsz po równinie (7km/h)	5,58
Chodzenie po pokoju (90 kroków/min)	3,24	Marsz po równinie (8km/h)	10,00
Chodzenie po ulicy (110 kroków/min)	4,15	Marsz po równinie pokrytej śniegiem (4km/h)	4,08
Marsz pod górę (2km/h)	17,10	Marsz po równinie pokrytej śniegiem (6km/h)	4,85
Marsz pod górę (kął nachylenia 15 ⁰ , 2km/h)	6,42	Schodzenie ścieżką w dół (2km/h)	2,84
Marsz pod górę (kął nachylenia 15 ⁰ , 7,2km/h)	14,52		

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Sprint na dystansie 60m	39,00	Bieg 12km/h	10,78
Sprint na dystansie 100m	45,00	Bieg 15km/h	11,25
Bieg 200m/min	10,05	Wolny bieg (trucht)	6,00-15,00
Bieg 325m/min	37,50	Bieg z przeszkodami	13,50-19,00
Bieg 400m/min	85,00	Rzut oszczepem, dyskiem, pchnięcie kulą	11,00
Bieg 8km/h	8,13		
Bieg 9km/h	9,00		

Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]	Czynność	Wydatek energetyczny [kcal/kg m.c./h]
Pływanie 10m/min	3,00	Wiosłowanie – siodełko stałe 3km/h	3,62
Pływanie 20m/min	4,25	Wiosłowanie – siodełko stałe 6km/h	9,30
Pływanie 50m/min	10,20	Wiosłowanie 50m/min	2,58
Pływanie 60m/min	21,00	Wiosłowanie 80m/min	5,22
Pływanie 70m/min	25,80	Wiosłowanie na kajaku 4,5km/h	2,35
Wiosłowanie – siodełko ruchome 3km/h	2,75	Wiosłowanie na kajaku 7,5km/h	8,10
Wiosłowanie – siodełko ruchome 6km/h	7,38		

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
A. Czynności codzienne						
Sen	M	65			0,017	0,071
Sen	K	55			0,016	0,067
Leżenie na czczo					0,017	0,071
Leżenie	M	66	32		0,021	0,088
Leżenie po posiłku					0,018	0,075
Siedzenie	M	68	20	178	0,024	0,100
Ubieranie i rozbieranie się					0,028	0,117
Mycie	M	58	28		0,043	0,180

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
Ubieranie, mycie, golenie się	M	73	22		0,052	0,218
Jedzenie	K	65	44		0,025	0,105
Czytanie, słuchanie radia	M	65	20–39		0,021	0,088
Głośne czytanie					0,025	0,105
Śpiewanie					0,029	0,121
Stanie swobodne	M	65	20–39		0,027	0,113
Chodzenie						
5,5 km/h	M	59,3		178,4	0,082	0,343
6,4 km/h	M	69,3	32,6	178,4	0,098	0,410
Marsz 5,5 km/h	M	68	20	178	0,089	0,373
Spacer					0,048	0,201
Chodzenie – różne powierzchnie	M	70	23		0,044	0,184
4 km/h					0,074	0,310
5,5 km/h	M	69	23	175	0,081	0,339
Chodzenie po schodach	M	70			0,119	0,498
wchodzenie					0,246	1,030
schodzenie					0,043–0,056	0,180–0,234
Noszenie ciężarów 10 kg	M	63	20–26		0,092	0,385
Zabawa z dziećmi	M	63	33		0,055	0,230
B. Czynności zawodowe						
Praca w gospodarstwie domowym						
lekka	K	60			0,017–0,050	0,071–0,209
średnia					0,050–0,070	0,209–0,230
ciężka					0,070–0,100	0,230–0,419
Praca biurowa	M	65			0,024–0,029	0,100–0,121
Praca						
laboratorium	M	65			0,035–0,050	0,146–0,209
leśnictwo	M	65			0,150	0,628
przemysł budowlany	M	65			0,033–0,110	0,138–0,460
przemysł lekki	M	65			0,025–0,080	0,105–0,335
kolej	M	70			0,018–0,290	0,075–1,214

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
przemysł samochodowy	M	70			0,030	0,126
przemysł stalowy	M	65			0,070–0,170	0,230–0,712
górnictwo	M	65			0,090–0,120	0,337–0,502
ogrodnictwo	M	65			0,095	0,398
rolnictwo	M	70			0,060–0,130	0,251–0,544
rolnictwo	M	51,4	17–51	152–167	0,030–0,166	0,126–0,695
Gra na instrumentach muz.	M	62–70	28–34		0,028–0,061	0,117–0,255
Prowadzenie samochodu	M	70			0,017–0,046	0,071–0,193
C. Czynności rekreacyjne						
Taniec	M	77	21		0,055–0,100	0,230–0,419
Gra w karty	M	78	21		0,026	0,109
Poranna gimnastyka					0,050	0,209
Kręgle	M	70	32		0,059	0,247
Sporty rekreacyjne	M	65			0,040–0,110	0,167–0,460
D. Czynności sportowe						
Biatlon						
<i>trening jesienny</i>						
marszbieg w górach z ćwiczeniami na podejściach	M	66	22	173	0,158	0,661
bieg sztafetowy ze strzelaniem		79	25	182	0,132	0,553
bieg ze strzelaniem		68	21	174	0,126	0,527
bieg z podbiegiem		59	20	166	0,154	0,645
strzelanie „na sucho”		60	17	169	0,113	0,473
<i>trening letni</i>						
rozbud poranny		67	19	169	0,154	0,645
bieg terenowy (800 m)		67	20	171	0,175	0,733
bieg sztafetowy w terenie (5 × 400 m)		65	22	167	0,151	0,632
poranna rozgrzewka		79	19	186	0,121	0,507
strzelanie do tarczy w pozycji stojącej		57	17	163	0,057	0,239
<i>trening zimowy</i>						
bieg na nartach (1200 m)		63	20	163	0,150	0,628

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
bieg na nartach ze strzelaniem		62	21	170	0,167	0,699
rozgrzewka na nartach		65	20	171	0,138	0,578
strzelanie do tarczy w pozycji leżącej		65	20	168	0,026	0,109
Boks						
postawa wyjściowa do walki		68	29	178	0,073	0,306
praca z gruszką	M				0,129	0,540
walka z cieniem	M				0,168	0,703
praca z workiem, trening	M	63,2	17,5	171,7	0,327	1,369
mecz	M	63,2	17,5	171,7	0,234	0,979
Gimnastyka						
równoważnie	M	68	27		0,037	0,155
ćwiczenie mięśni brzucha	M	68	27		0,044	0,184
skłony tułowia	M	68	27		0,051	0,213
skakanka	M	68	27		0,096	0,398
ćwiczenie na drążku					0,068	0,285
ćwiczenie na kółkach					0,092	0,385
ćwiczenie na koniu					0,130	0,544
Łyżwiarstwo						
hokej	M	65,1	16,5	175,4	0,430	1,799
jazda figurowa na lodzie	K	16			0,190	0,795
jazda figurowa na lodzie	M		16		0,240	1,005
jazda szybka na lodzie						
12 km/h	M	70			0,061	0,255
15 km/h	M	70			0,081	0,339
21 km/h					0,149	0,624
Jeździectwo						
stępa	M	73			0,041	0,172
klus	M	73			0,109	0,456
galop	M				0,137	0,573
klus					0,070	0,293
Judo						
Judo	M	74,5	20	185	0,107	0,448
Kajakarstwo						
Kajakarstwo	M	68	20		0,120	0,502
4,5 km/h	M	70			0,023	0,096
7,5 km/h	M	70			0,119	0,498

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
500 m	K	62	24	166	0,269	1,126
1 km dwójka	M	76	23	178	0,448	1,875
	M	74	23	177	0,129	0,540
Kolarstwo						
9 km/h					0,060	0,251
12–13 km/h	M	68	20	178	0,114	0,477
24 km/h	M	70			0,171	0,716
30 km/h					0,200	0,837
Koszykówka	M	75	22	182	0,217	0,908
Lekka atletyka						
bieg na 100 m					0,750	3,139
rekordziści na						
800 m	M	70			0,881	3,688
1500 m					0,526	2,202
5000 m					0,360	1,507
10 000 m					0,340	1,423
bieg przełajowy	M	65	25		0,163	0,682
bieg 18,5 km/h					0,590	2,470
pchnięcie kulą	M				1,750	7,325
rzut oszczepem					1,560	6,530
skok wzwyż					1,480	6,195
skok w dal					1,560	6,530
Łucznictwo	M	69	20	182	0,076	0,318
Narciarstwo						
jazda pozioma 6 km/h	M	83			0,120	0,502
chód 6 km/h	M	83			0,140	0,586
bieg 9 km/h					0,150	0,628
bieg 14 km/h	M	83			0,280	1,172
Pływanie						
styl klasyczny						
20 m/min					0,070	0,293
50 m/min	M	68	21		0,162	0,678
styl grzbietowy						
23 m/min	M	70			0,071	0,297
37 m/min	M	70			0,157	0,657

Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
kraul						
41 m/min	M	68	21		0,164	0,686
50 m/min	M	70			0,200	0,837
Piłka nożna						
mecz	M	68	23		0,131	0,548
trening	M	73	21,5	175	0,176	0,737
Podnoszenie ciężarów – koszt efektywnej pracy					0,770	3,223
trening o małej intensywn.						
rozgrzewka		68	32	165	0,069	0,289
przysiady nożycowe		68	32	165	0,084	0,352
ciąg rwaniowy		68	32	165	0,124	0,519
ciąg do przodu		68	32	165	0,126	0,527
rwanie		80	31	169	0,105	0,439
podrzut		84	30	170	0,093	0,389
Rugby	M	68	19	178	0,149	0,624
Siatkówka	M	68			0,050	0,209
	M	76	32	180	0,097	0,406
Szermierka						
fiolet					0,138	0,578
szpada					0,155	0,649
szabla					0,160–0,180	0,670–0,753
Tenis ziemny	M	71	19		0,101	0,423
Tenis stołowy	M	69	27	171	0,078	0,326
Wioślarstwo						
50 m/min	M	70			0,029	0,121
75 m/min	M	70			0,057	0,239
100 m/min	M	70			0,106	0,444
93 m/min	M	50	32		0,184	0,760
Zapasy						
styl wolny w rocznym cyklu treningowym						
rozruch poranny		107	23	179	0,101	0,423
rozgrzewka ogólna		64	23	165	0,169	0,707

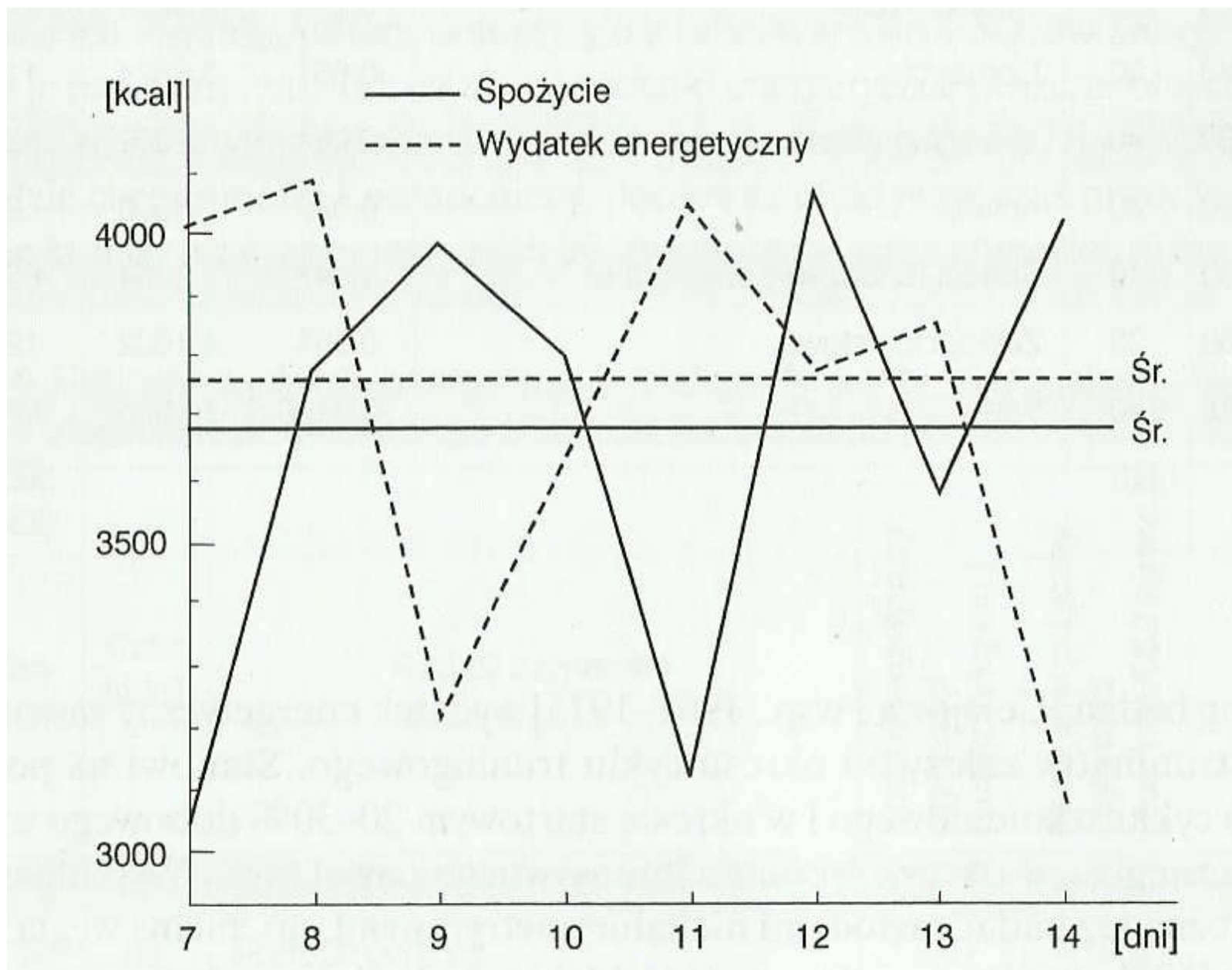
Czynność	Płeć M – mężczyzna K – kobieta	Masa ciała [kg]	Wiek [lata]	Wzrost [cm]	Koszt energetyczny	
					[kcal/min/kg]	[kJ/min/kg]
rozgrzewka specjalistyczna		89	24	179	0,122	0,511
technika zadana		75	23	174	0,170	0,711
technika zadana w parterze		68	22	170	0,152	0,636
technika indywidualna		79	24	173	0,144	0,603
trening stacyjny		71	23	169	0,157	0,657
walki zadaniowe		80	22	174	0,152	0,636
walki szkolne		75	23	170	0,177	0,741
walki szkolne w parterze		60	23	164	0,197	0,825
walki treningowe		68	24	170	0,181	0,758
walki sparringowe		63	23	166	0,175	0,732
rzuty manekinem		91	23	177	0,183	0,766
rzuty partnerem		78	23	173	0,180	0,753
Ćwiczenia uzupełniające						
„gladiator”		83	24	173	0,135	0,565
biegi		84	24	173	0,148	0,619
koszykówka		69	23	170	0,172	0,720
piłka nożna		69	25	168	0,177	0,490
podciąganie się						
na drążku		52	21	158	0,071	0,297
wchodzenie po linie		56	23	163	0,074	0,310
skakanka		66	24	167	0,111	0,465
akrobacja		75	24	172	0,147	0,615
ćwiczenia kształtujące		83	25	176	0,119	0,498
walka na zawodach		58	22	164	0,157	0,657
E. Zajęcia w wojsku	M	69	21	173	0,102–0,210	0,425–0,879
Szkolenie ogniowe					0,102–0,210	0,425–0,879
Prace inżynieryjno-saperskie					0,079–0,195	0,332–0,816
Prace w czołgach i samochodach					0,061–0,117	0,128–0,488
Zajęcia w parku wozów bojowych					0,024–0,133	0,101–0,558
Praca marynarzy						
okręt podwodny					0,024–0,179	0,101–0,750
kutry raketowe					0,039–0,120	0,165–0,500

<i>Bieg na nartach</i>			
Bieg na nartach 7,8 km/h	6,04	Bieg na nartach 12 km/h	12,00
Bieg na nartach 8 km/h	8,57	Bieg na nartach 15 km/h	15,95
Bieg na nartach 9 km/h	9,06		
<i>Jazda na łyżwach</i>			
Jazda na łyżwach 203 m/min	7,80	Jazda na łyżwach 21 km/h	9,92
Jazda na łyżwach 324 m/min	12,70		
<i>Boks</i>			
Ćwiczenia bokserskie (lekkie przysiady)	4,36	Ćwiczenia z gruszką	7,75
Ćwiczenia ze skakanką	7,20	Ćwiczenia z workiem	12,84
Walka z cieniem	10,52	Walka na ringu	11,20–16,00
<i>Inne dyscypliny sportowe</i>			
Jazda konna na manezu	4,06	Szermierka (szpada)	10,00
Jazda konna galopem	7,70	Szermierka (fiolet)	8,25
Prowadzenie samochodu	1,60	Zapasy	12,32
Szermierka (szabla)	9,30		

Godzina	Czas [min]	Rodzaj czynności	Koszt energetyczny czynności [kcal/min/kg mc.]	Koszt energetyczny czynności [kcal/min/68,2 kg mc.]	Wydatek energetyczny [kcal]
7.00–7.15	15	Ubieranie się	0,051	3,4780	52,170
7.15–7.50	35	Rozruch poranny	0,061	4,1602	145,607
7.50–8.00	10	Zabiegi toaletowe	0,061	4,1602	145,607
8.00–8.25	25	Śniadanie. Jedzenie na siedząco	0,022	1,5000	37,500
8.25–9.30	15	Czyszczenie broni	0,038	2,5916	38,874
	50	Swobodne chodzenie	0,047	3,2054	160,270
9.30–10.00	30	Trening „na sucho” z karabinkiem	0,013	0,8866	26,598
10.00–10.30	30	Rozgrzewka	0,125	8,5250	255,750
10.30–11.30	60	Trening strzelecki łączony z biegiem	0,132	9,0024	540,140
11.30–11.40	10	Marsz spokojny – ćwic. rozluźniające	0,057	3,8874	38,874
11.40–12.00	20	Zabiegi toaletowe	0,061	4,1602	83,204
12.00–13.00	60	Odoczynek	0,047	3,2054	192,324
13.00–13.20	20	Obiad	0,022	1,5000	30,000
13.20–14.30	70	Odoczynek na leżąco	0,018	1,2276	85,932
14.30–15.00	30	Trening – strzelanie „na sucho”	0,013	0,8866	26,598
15.00–17.00	120	Trening – rolki	0,278	18,9596	2275,080
17.00–17.30	30	Domarsz	0,057	3,8874	116,622
17.30–18.00	30	Zabiegi toaletowe	0,061	4,1602	124,800
18.00–18.20	20	Kolacja	0,022	1,5000	30,000
18.20–21.30	10	Spacer (chodzenie swobodne)	0,047	3,2054	609,026
21.30–22.00	30	Zabiegi toaletowe	0,061	4,1602	124,800
22.00–7.00	540	Sen	0,0169	1,1536	622,390
Razem	1440				5658,300 (23,7 MJ)

Zawodowi sportowcy

- Roczny plan treningowy
 - Na początku cyklu i w okresie startowym – treningowy wydatek energetyczny 20-30% CPM
 - W okresie treningu intensywnego – do 56% CPM
 - Dopuszcza się bilans energetyczny zrównoważony w dłuższym okresie czasu (8-10 dni)
 - Różnica w bilansie – 10%

- Wyсіłki małointensywne – trwające stosunkowo krótko – substratem energii są tłuszcze (50-60%) – dzięki temu organizm oszczędza najważniejsze paliwo – węglowodany
- Przy dłuższym wysiłku – korzystamy z glikogenu – praca nie będzie mogła być kontynuowana mimo zapasu tłuszczu

- Pożywienie wysokowęglowodane – zwiększenie zużycia węglowodanów w komórce mięśniowej podczas wysiłku
- Pożywienie wysokotłuszczowe – zwiększenie zużycia tłuszczu w trakcie wysiłku
- Pożywienie wysokoeglowodanowe – zwiększenie wydolności fizycznej*
- Pożywienie wysokotłuszczowe – zmniejszenie wydolności fizycznej*
- * na zawodach / zawodowych sportowców

Składniki diety w przyroście masy ciała – masy mięśniowej

- Węglowodany
 - Niezbędne zarówno w sportach szybkościowo-siłowych, jak i wytrzymałościowych
 - To najlepsze, najtańsze, lekkostrawne, dobrze przyswajalne źródło energii, bo do ich spalania organizm zużywa niewiele tlenu /mogą być metabolizowane również w warunkach beztlenowych/
 - Są sprzymierzeńcem wśród sportowców, jednak mogą przy nadmiernym spożyciu stać się również wrogiem (skrobia do 64% wszystkich węglowodanów)
 - Ich spożycie winno być 4-5x większe niż białka i tłuszczu
 - Sporty szybkościowo-siłowe (BTW – 1,0:0,8-0,9:4,0)
 - Sporty wytrzymałościowe (BTW - 1,0:0,8-0,9:5,0)

- Białko

- Nadmierne spożycie białka prowadzi do częściowej zamiany białka na węglowodany (do 45-48%) oraz na kwasy tłuszczowe (ok. 46%)
- Częściowa zamiana dotyczy nie tylko białka spożywanego, ale również pochodzącego z własnych mięśni – organizm zjada sam siebie.
- W diecie zrównoważonej, gdy spożywamy wystarczającą ilość węglowodanów i tłuszczów, przy nadmiernej podaży białka, niezużyte aminokwasy zamieniane są na tłuszcz i odkładają się w tkance tłuszczowej
- Przejadanie się białkiem poważnie narusza wewnętrzną pulę energii organizmu, dodatkowo obciążając wątrobę i nerki

- Zapotrzebowanie na białko u osób zdrowych
 - Niebędących aktywnymi fizycznie – 1g/kg m.c./d
 - U osób aktywnych fizycznie (u osób, które mogą określić siebie jako sportowców) – 1,4-1,9 g/kg m.c./d**
 - Dla sportowców wysoko kwalifikowanych – 2g/kg m.c./d**
 - W sportach szybkościowo-siłowych podczas intensywnego treningu lub w trakcie zawodów – u sportowców klasy olimpijskiej – 2,5-2,8 g/kg m.c./d*,**

**w szczególnych przypadkach 3,0g/kg m.c./d*

*** wg Konsensusu w Lozannie*

Dopuszczalny stosunek białka (zwierzęcego : roślinnego) w diecie 2:1

- Zapotrzebowanie na mikroelementy
 - Fosfor – niećwiczący – N (1,2g/d); sportowcy – S (2-4,5 g/d)
 - Wapń – stosunek fosforu do wapnia 1:1 do 1:1,5 czyli 2g fosforu : 2g wapnia do 2g fosforu : 3g wapnia
 - Magnez – N (400mg/d); S (+20% - 480mg/d)
 - Sód – N (do 625mg/d); S (4800-6400 mg/d)
 - Potas – N (3,5g/d); S (9-13g/d)
 - Żelazo – N (10-26mg/d); S /wyczynowi/ (40-48mg/d)

Sportowcy a alkohol

- Zabronione szczególnie przed zawodami
 - Każda ilość alkoholu dociera do OUN – niszczy ciężko wypracowane stereotypy dynamiczne
 - Zaburzenia kondycji ruchów
 - Zanik automatyki i dynamiki pracy
 - Niweczy umiejętność prawidłowego oceniania odległości
- Grupa zawodników wypija kieliszek wino przed zawodami – niweczy uczucie tremy
 - Negatywne działanie pozostaje

Kawa, herbata

- Przed zawodami – ograniczamy
 - Zawartość kofeiny w zbyt dużych ilościach we krwi uznawane jest za doping
- *Doping – sztuczne tuszowanie zmęczenia, naturalnego objawu – sygnału, że trzeba odpocząć (zbyt duże nagromadzenie szkodliwych produktów przemiany materii w organizmie)*

Tabela 2. Rodzaje nowych, zaktualizowanych norm żywienia dla ludności Polski

Rodzaj (nazwa) normy	Nazwa odpowiednika w normach innych krajów	Definicja normy
Średnie zapotrzebowanie grupy	Estimated Average Requirement (Wielka Brytania, 1991; USA 1997–2005) Average Requirement (UE 1992, DACH 2002, NNR 2004)	Pokrywa zapotrzebowanie ok. 50% zdrowych, prawidłowo odżywionych osób wchodzących w skład grup
Zalecane spożycie	Recommended Dietary Allowances (USA 1989; 1997–2005) Reference Nutrient Intake (Wielka Brytania 1991) Population Reference Intake (UE 1992) Recommendations (DACH 2002) Recommended Intake (NNR 2004)	Pokrywa zapotrzebowanie ok. 97,5% zdrowych, prawidłowo odżywionych osób wchodzących w skład grup
Wystarczające spożycie *)	Adequate Intake (USA 1997–2005) Estimated values (+ Guiding values) (DACH 2002)	Uznana na podstawie badań eksperymentalnych lub obserwacji przeciętnego spożycia żywności przez osoby zdrowe i prawidłowo odżywione za wystarczającą dla prawie wszystkich osób zdrowych i prawidłowo odżywionych wchodzących w skład grup

*) Norma podawana wówczas, gdy ustalenie normy na poziomie średniego zapotrzebowania nie jest możliwe.

Tabela 3. Współczynniki zachowania witamin dla wybranych procesów kulinarnych
(B₁ – tiamina, B₂ – ryboflawina, PP – niacyna, A – retinol, β-kar. – β-karoten)

Potrawa	Proces kulinarny	B ₁	B ₂	PP	B ₆	C	A	β-kar.	E	Foliany
Zupy	Gotowanie	0,70	0,90	0,90	0,90	0,50	0,90	0,90	0,90	0,50
Mięso	Gotowanie	0,60	0,80	0,70	0,70	-	0,80	0,80	0,80	0,50
	Smażenie	0,75	0,90	0,90	0,75	-	0,80	0,80	0,80	0,70
	Pieczenie	0,70	0,90	0,90	0,70	-	0,80	0,80	0,80	0,50
Ryby	Gotowanie	0,60	0,80	0,70	0,70	-	0,80	0,80	0,80	0,50
	Gotowanie na parze	0,90	-	0,85	-	-	-	-	-	-
	Smażenie	0,75	0,90	0,90	0,75	-	0,80	0,80	0,80	0,70
	Pieczenie	0,70	0,90	0,90	0,70	-	0,80	0,80	0,80	0,50
Warzywa	Gotowane*	0,60	0,70	0,60	0,60	0,50	0,80	0,80	0,80	0,55
	Duszone	0,80	0,90	0,90	0,80	0,70	0,80	0,80	0,80	0,45
	Surówki	0,90	0,90	0,90	0,90	0,80	0,80	0,80	0,80	0,95
	Konserwowe	0,60	0,70	0,60	0,60	0,40	0,80	0,80	0,80	-
Ziemniaki	Gotowanie*	0,70	0,90	0,75	0,75	0,25	0,80	0,80	0,80	0,50
Makaron	Gotowanie*	0,75	0,75	0,80	0,80	-	0,80	0,80	0,80	0,50
Ryż	Gotowanie*	0,50	0,80	0,60	0,70	-	0,80	0,80	0,80	0,50
Kasze	Gotowanie*	0,80	0,90	0,90	0,80	-	0,80	0,80	0,80	0,50
Potrawy warzywno-mięsne	Duszenie	0,70	0,80	0,80	0,70	0,80	0,80	0,80	0,80	0,50
Bigos	Duszenie	0,50	0,90	0,60	0,70	0,20	0,80	0,80	0,80	0,20
Owoce	Gotowanie	0,70	0,90	0,90	0,80	0,25	0,80	0,80	0,80	0,50
Mleko	Gotowanie	0,80	0,90	0,90	0,80	-	0,80	0,80	0,80	0,90

*z odlewaniem wywaru

Tabela 1. Przykłady zastąpienia produktów wysokoenergetycznych produktami o obniżonej wartości energetycznej

Posiłek	Dieta o zmniejszonej wartości energetycznej (około 1400 kcal)		Dieta o wyższej wartości energetycznej (około 2500 kcal)	
	produkt/potrawa		produkt/potrawa	
I ŚNIADANIE	Grahamka	55 g	Kajzerka	55 g
	Ser biały chudy	50 g	Ser biały tłusty	50 g
	Ser „Gouda”	30 g	Ser „Gouda”	30 g
	Margaryna 50% tłuszczu	20 g	Margaryna 80% tłuszczu	20 g
	Kawa z mlekiem odtłuszczonym	200 g + 10 g	Kawa ze śmietanką i cukrem	200 g + 10 g + 10 g
	Jabłko	150 g	Jabłko	150 g
II ŚNIADANIE	Jogurt naturalny 2% tłuszczu	150 g	Jogurt naturalny 2% tłuszczu	150 g
OBIAD	Zupa pomidorowa czysta	250 g	Zupa pomidorowa ze śmietaną 9% tłuszczu	250 g
	Bitki wieprzowe	150 g	Kotlet schabowy panierowany	150 g
	Ziemniaki z łyżeczką masła roślinnego	150 g	Frytki	150 g
	Surówka z warzyw z jogurtem naturalnym	150 g	Surówka z warzyw z majonezem	150 g
	Sok pomarańczowy	200 g	Sok pomarańczowy	200 g
KOLACJA	Chleb mieszany	56 g	Chleb mieszany	56 g
	Szynka z indyka	50 g	Szynka wieprzowa gotowana	50 g
	Margaryna 50% tłuszczu	20 g	Margaryna 80% tłuszczu	20 g
	Salata	26 g	Salata	26 g
	Pomidor	150 g	Pomidor	150 g
	Herbata	200 g	Herbata z cukrem	200 g + 10 g

Tabela 2. Wartość odżywcza diet

Składnik odżywczy		Dieta	
		1400 kcal (1397 kcal)	2500 kcal (2468 kcal)
Białko ogółem	g	68,8	84,9
Tłuszcz	g	70,1	141,4
Węglowodany ogółem	g	134,7	231,3
Błonnik pokarmowy	g	13,5	16,7
Wapń	mg	752	679
Magnez	mg	220	230
Żelazo	mg	7,90	9,43
Witamina E	mg	13,12	22,70
Tiamina	mg	0,906	1,858
Foliany	μg	127,9	144,9
Witamina C	mg	99,2	93,3

Tabela 1. Normy spożycia energii, białka, węglowodanów i tłuszczów dla kobiet ciężarnych (6)

Składnik	Zapotrzebowanie
Energia II trymestr III trymestr	+ 360 kcal/d + 475 kcal/d
Białko* (RDA) Węglowodany ogółem** Węglowodany*** (RDA)	54-96 g/os./d 55-60% energii 175 g/os./d
Tłuszcze ogółem Tłuszcze* II trymestr III trymestr NKT Kwasy tłuszczowe n-6 Kwasy tłuszczowe n-3	25-30% energii + 10-12 g/os./d + 13-16 g/os./d < 10% energii 4-8% energii 2 g kwasu α-linolenowego i 200 mg długołańcu- chowych wielonienasy- conych kwasów tłuszcz- czowych

* dla masy ciała 45-80 kg

Tabela 2. Zapotrzebowanie na witaminy, składniki mineralne i wodę dla kobiet przed i w czasie ciąży (6)

Składnik	Zapotrzebowanie	
	przed ciążą	w czasie ciąży
Witamina A (μg równow. retinolu) (RDA) < 19 lat \geq 19 lat	700 700	750 770
Witamina E (mg równow. α -tokoferolu) (AI)	8	10
Witamina D (μg cholekalciferolu) (AI)	5	5
Witamina K (μg filochinonu) (AI)	55	55
Witamina C (mg) (RDA) < 19 lat \geq 19 lat	65 75	80 85
Witamina B ₁ (mg tiaminy) (RDA)	1,1	1,4
Witamina B ₂ (mg ryboflawiny) (RDA)	1,1	1,4
Niacyna (mg równow. niacyny) (RDA)	14	18
Witamina B ₆ (mg pirydoksyny) (RDA) < 19 lat \geq 19 lat	1,2 1,3	1,9 1,9
Foliany (μg równow. folianów) (RDA)	400	600
Witamina B ₁₂ (μg kobalaminy) (RDA)	2,4	2,6

Tabela 2. Zapotrzebowanie na witaminy, składniki mineralne i wodę dla kobiet przed i w czasie ciąży (6)

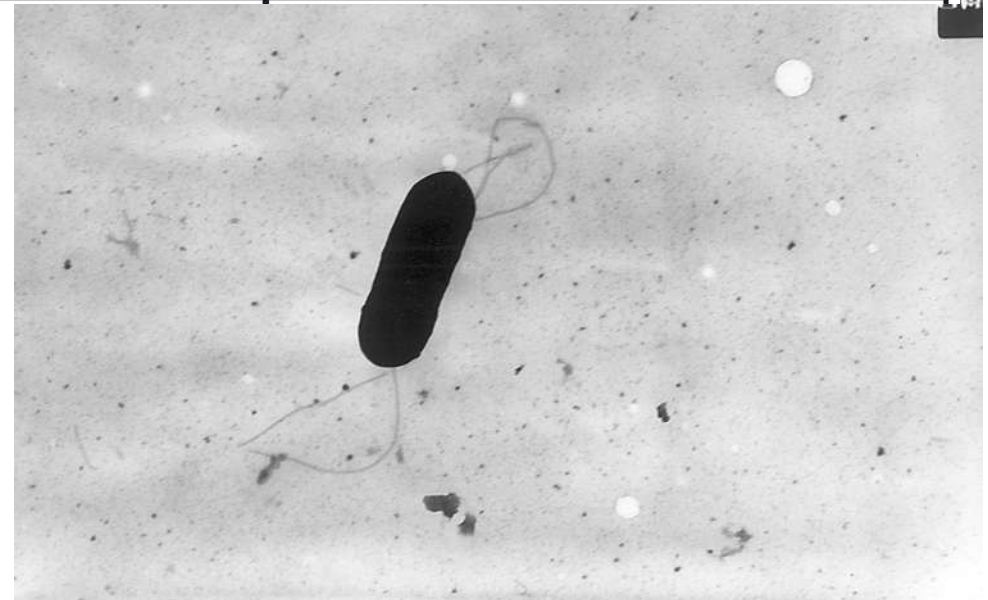
Składnik	Zapotrzebowanie	
	przed ciążą	w czasie ciąży
Biotyna (µg) (AI)		
< 19 lat	25	30
≥ 19 lat	30	30
Kwas pantotenowy (mg) (AI)	5	6
Cholina (mg) (AI)		
< 19 lat	400	450
≥ 19 lat	425	450
Wapń (mg) (AI)		
< 19 lat	1300	1300
≥ 19 lat	1000	1000
Fosfor (mg) (RDA)		
< 19	1250	1250
≥ 19	700	700
Magnez (mg) (RDA)		
< 19	360	400
19-30	310	360
31-50	320	360

Tabela 2. Zapotrzebowanie na witaminy, składniki mineralne i wodę dla kobiet przed i w czasie ciąży (6)

Składnik	Zapotrzebowanie	
	przed ciążą	w czasie ciąży
Żelazo (mg) (RDA)		
< 19	15	27
≥ 19	18	27
Cynk (mg) (RDA)		
< 19	9	12
≥ 19	8	11
Jod (µg) (RDA)	150	220
Selen (µg) (RDA)	55	60
Miedź (mg) (RDA)	0,9	1
Fluor (mg) (AI)	3	3
Potas (mg) (AI)	4700	4700
Sód (mg) (AI)	1500	1500
Chlor (mg) (AI)	2300	2300
Woda (ml) (AI)		II i III trymestr
< 19	2300	3000
≥ 19	2700	3000

Tabela 3. Choroby przenoszone przez żywność, ich źródła i wpływ na przebieg ciąży (opracowanie własne - Bolesta M, Szostak-Węgierek D.)

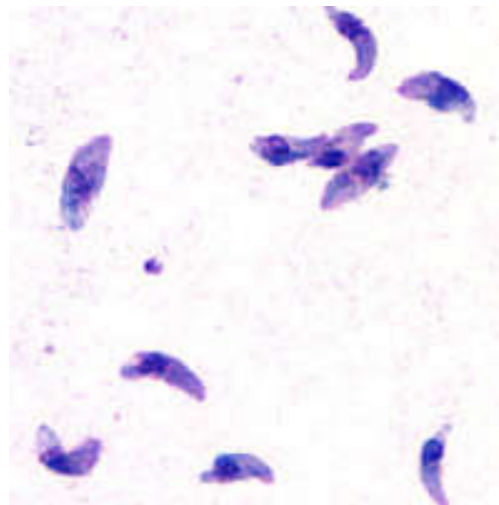
Choroba	Źródła zakażenia	Wpływ na przebieg ciąży
Listerioza (<i>Listeria monocytogenes</i>)	- Niepasteryzowane mleko - Sery pleśniowe - Mięso, drób, owoce morza – surowe lub poddane zbyt krótkiej obróbce termicznej - Żywność zbyt krótko ogrzewana - Warzywa i owoce zanieczyszczone glebą, niedokładnie umyte - Kiszonki - Żywność zanieczyszczona wydzielinami chorych zwierząt	- Poronienia - Przedwczesne porody - Porody martwych płodów - Upośledzony rozwój mózgu, serca, nerek u płodu - Mała masa urodzeniowa dziecka - Posocznica, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych u noworodka

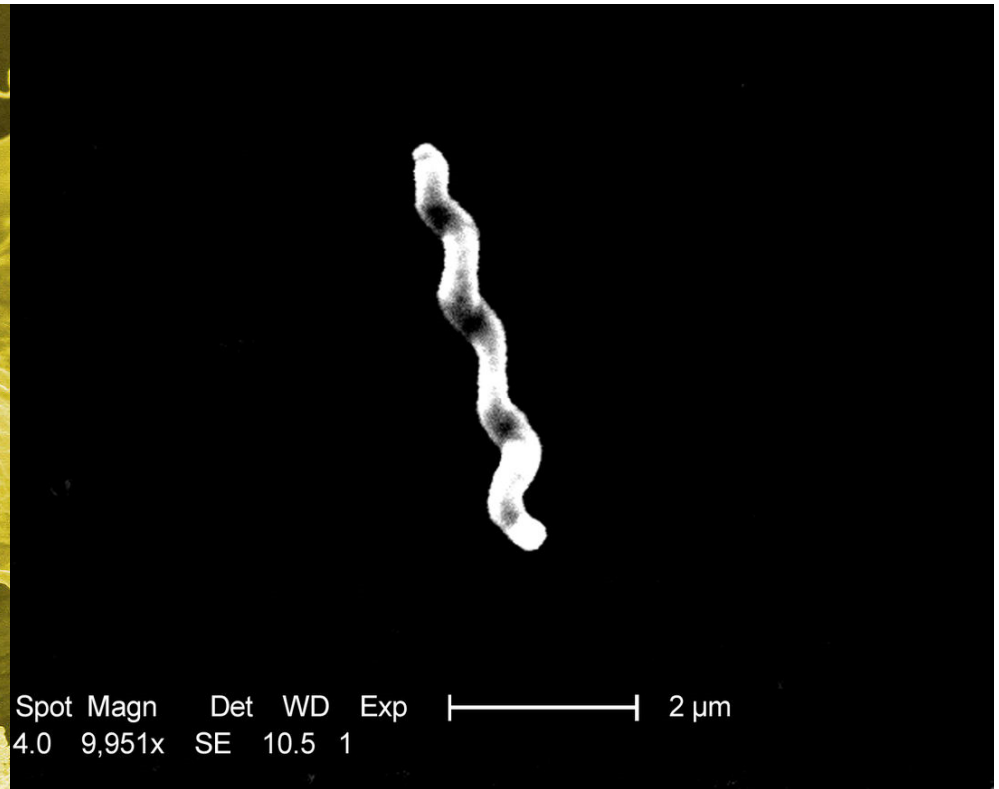
Toksoplazmoza
(*Toxoplasma gondii*)

- Surowe i niedogotowane mięso
- Niepasteryzowane mleko
- Warzywa i owoce zanieczyszczone glebą, niedokładnie umyte
- Żywność zanieczyszczona kocimi odchodami

- Poronienia
- Porody martwych płodów
- Zaburzenia rozwoju płodu – ślepotą (zapalenie siatkówki i naczyńówki), powiększenie wątroby i śledziony, skaza krwotoczna żółtaczką, oczopląs, wodogłowie lub małogłowie, zwapnienie mózgu, opóźnienie umysłowe, padaczka, utrata słuchu

Salmoneloza (Salmonella)	- Surowe, niedogotowane jaja i potrawy z ich dodatkiem - Mięso i jego przetwory – surowe lub poddane zbyt krótkiej obróbce termicznej - Mleko i przetwory mleczne – surowe lub poddane zbyt krótkiej obróbce termicznej	- Poronienia - Przedwczesne porody
Kampylobakterioza (Campylobacter)	- Surowy i niedogotowany drób lub inne mięso - Niedopieczony drób z rusztu - Niepasteryzowane mleko i produkty mleczne - Żywność i woda zanieczyszczone odchodami zwierząt	- Poronienia - Przedwczesne porody - Porody martwych płodów

Żywnienie osób starszych

Tabela 1. Żywieniowa lista kontrolna oparta na znakach ostrzegawczych*

Choroby	– Jakiegokolwiek istniejące choroby lub przewlekłe dolegliwości, które wpływają na sposób żywienia lub są przyczyną trudności w jedzeniu, zwiększają ryzyko niedożywienia.– U czterech spośród pięciu osób w starszym wieku występują przewlekłe choroby, które oddziałują na dietę.– Oszacowano, że zaburzenia pamięci u jednej spośród pięciu starszych osób pogarszają pobieranie pożywienia (powodują one bowiem trudności w zapamiętywaniu co, kiedy lub czy w ogóle jadłeś).– Poczucie smutku lub przygnębienie, które dotyka około jednej spośród ośmiu osób w starszym wieku, w zależności od nasilenia może być przyczyną zmniejszonego łaknienia, zmian w trawieniu, mniejszej wartości energetycznej spożywanego pożywienia i zawartości w nim witamin i mikroelementów oraz może wpływać na masę ciała (osoby w starszym wieku z prawidłową lub nadmierną masą ciała mają często niedobory witamin i mikroelementów).

Nieprawidłowe żywienie	- Zjadanie zbyt małych, jak również zbyt dużych ilości pożywienia w stosunku do zapotrzebowania organizmu prowadzi do pogorszenia stanu zdrowia (niedożywienie i otyłość nasilają choroby układu krążenia i inne). - Spożywanie tych samych produktów i potraw każdego dnia lub brak w codziennej diecie owoców, warzyw i produktów mlecznych może być przyczyną niedożywienia. - Jedna spośród pięciu dorosłych osób pomija niektóre posiłki każdego dnia, a tylko 13% spożywa minimalną, niezbędną dla zdrowia ilość owoców i warzyw. - Jedna spośród czterech osób w starszym wieku spożywa zbyt dużo alkoholu. Wiele problemów zdrowotnych nasila się, jeśli wypijane są więcej niż 1-2 porcje napojów alkoholowych w ciągu dnia (1 porcja alkoholu – 20 g czystego etanolu – odpowiada: 1 kieliszкови 50 ml wódki, 1 kieliszкови 150 ml wina, małej butelce 330 ml piwa).
Braki w uzębieniu, choroby jamy ustnej	- Zdrowa jama ustna, zęby i dziąsła są niezbędne do spożywania różnorodnych pokarmów. - Słabe zęby lub ich brak albo źle dopasowana proteza zębowa utrudniają przyjmowanie pokarmów, co może być bezpośrednią przyczyną niedożywienia.
Ograniczenia ekonomiczne	- Brak wystarczających środków finansowych utrudnia w znacznej mierze dostęp do odpowiedniej dla zdrowia żywności.

Ograniczenie kontaktów społecznych	– Wiele osób w starszym wieku żyje samotnie. Przebywanie wśród innych ludzi wpływa pozytywnie na psychikę, zaspokajając potrzebę przynależności, przydatności, sprzyja dobremu samopoczuciu, wywiera korzystny wpływ na odżywianie.
Przyjmowanie leków	– Bardzo duża liczba starszych osób, ze względu na problemy zdrowotne, zmuszona jest przyjmować różnorodne leki każdego dnia. Większość przyjmowanych leków, oprócz efektu terapeutycznego, może zwiększać lub zmniejszać apetyt, powodować zmiany w smaku, być przyczyną zaparć, biegunek, osłabienia, senności, nudności, wymiotów i innych skutków ubocznych. – Jeśli przyjmowane są suplementy w postaci preparatów witaminowych lub mineralnych, należy to koniecznie skonsultować z lekarzem. Przyjmowanie ich w zbyt dużych ilościach może być szkodliwe dla organizmu.
Mimowolne zmiany masy ciała	– Tracenie lub przybieranie na wadze kilku–kilkunastu kilogramów w ciągu krótkiego czasu, bez stosowania specjalnej diety, to ważny sygnał ostrzegawczy, którego nie możesz zignorować. Nadwaga lub niedowaga mogą przyczynić się do pogorszenia stanu zdrowia.
Potrzeba pomocy przy samoobsłudze	– Pomimo, iż większość ludzi w starszym wieku jest zdolna do samodzielnego spożywania posiłków, to wśród najstarszych aż jedna spośród pięciu osób ma problemy z samodzielnym chodzeniem, robieniem zakupów i przygotowywaniem posiłków.
Po 80. roku życia...	– Większość starszych ludzi prowadzi pełne i produktywne życie. Jednak wraz z długością przeżytych lat wzrasta ryzyko problemów zdrowotnych. Sprawdzanie stanu odżywienia i sposobu żywienia ma istotne znaczenie.

* *Determine Your Nutritional Health* checklist, Courtesy Nutrition Screening Initiative, a project of the American Academy of Family Physicians, the American Dietetic, and the National Council of the Aging and funded in part by a grant from Ross Products Division, Abbott Laboratories, 1991

Tabela 2. Test oceny własnego stanu odżywienia dla osób w starszym wieku (modyfikacja własna)*

Instrukcja: Przeczytaj poniższe stwierdzenia. Zakreśl w kolumnie TAK dla tych stwierdzeń, które dotyczą Ciebie lub kogoś, kogo znasz. Dla każdej odpowiedzi TAK w ramce znajduje się punktacja. Zsumuj wszystkie Twoje żywieniowe punkty	
	TAK
Mam chorobę lub dolegliwości, które wpływają na rodzaj i ilość żywności, jaką spożywam.	2
Zjadam mniej niż 2 posiłki w ciągu dnia.	3
Zjadam niewiele owoców, warzyw i produktów mlecznych.	2
Wypijam 3 lub więcej porcje piwa, wódki lub wina prawie każdego dnia.	2
Mam problemy z zębami lub jamą ustną, które sprawiają mi trudności w jedzeniu.	2
Nie zawsze mam wystarczającą ilość pieniędzy, aby kupić jedzenie, którego potrzebuję.	4
Najczęściej jadam samotnie.	1
Przyjmuję 3 lub więcej różnych przepisanych lub dostępnych bez recepty leków każdego dnia.	1
Mimowolnie przybrałem lub straciłem na wadze 10 kg w ciągu ostatnich 6. miesięcy.	2
Nie jestem fizycznie zdolny samodzielnie robić zakupy, gotować lub jeść.	2
ŁĄCZNIE	

Interpretacja wyników:	
0-2 punkty	Dobrze! Wykonaj ponownie test za 6 miesięcy.
3-5 punktów	Masz umiarkowane ryzyko niedożywienia. Zobacz co da się poprawić w Twoich żywieniowych nawykach i stylu życia. Wykonaj ponownie test za 3 miesiące.
6 i więcej punktów	Masz wysokie ryzyko niedożywienia. Zabierz ze sobą ten test, kiedy następnym razem będziesz u swojego lekarza. Poproś o pomoc w poprawieniu Twojego stanu odżywienia.
Pamiętaj, że znaki ostrzegawcze sugerują ryzyko niedożywienia ale nie stawiają diagnozy!	

* *Determine Your Nutritional Health* checklist, Courtesy Nutrition Screening Initiative, a project of the American Academy of Family Physicians, the American Dietetic, and the National Council of the Aging and funded in part by a grant from Ross Products Division, Abbott Laboratories, 1991

Wegetarianizm

- sposób żywienia bezmięsnego
- formy diet wegetariańskich
 - laktowegetarianizm – dieta, w której spośród produktów pochodzenia zwierzęcego można spożywać mleko i jego przetwory;
 - laktoowoowegetarianizm – dopuszcza spożywanie produktów mlecznych i jaj;
 - weganizm – dieta wykluczająca wszystkie pokarmy pochodzenia zwierzęcego;

- frutarianizm (lub fruktarianizm, fruitarianizm, fruktorianizm) – forma diety wegetariańskiej dopuszczająca spożywanie wyłącznie owoców i warzyw, których zerwanie nie powoduje śmierci rośliny; najbardziej radykalni frutarianie jedzą tylko te owoce, które same spadły z drzewa; frutarianie zazwyczaj są też witarianami;
- witarianizm – dieta wykluczająca spożywanie pokarmów poddanych obróbce termicznej.

- *semiwegetarianizm???* – najłagodniejsza forma wegetarianizmu polegająca na znacznym ograniczeniu spożycia mięsa (wykluczenie mięsa czerwonego i jego przetworów) oraz spożywanie w ograniczonych ilościach drobiu i/lub ryb, a także jaj i mleka oraz ich przetworów;

Plusy

- mniejsza śmiertelność z powodu niektórych przewlekłych chorób niezakaźnych
- mniejsza liczba czynników ryzyka zagrożenia zdrowia tymi chorobami
- niższa zawartość cholesterolu w surowicy krwi
- niższe ciśnienie tętnicze
- zmniejsza ryzyko nadciśnienia, chorób serca, cukrzycy typu 2 i otyłości
- mniejsza śmiertelność wśród wegetarian z powodu nowotworów.
- Korzyści wynikają z niższej zawartości w nich nasyconych kwasów tłuszczowych, cholesterolu, a większej ilości błonnika, magnezu, potasu, witaminy C i E, folianów, karotenoidów, flawonoidów i innych fitozwiązków.

Minusy

- mogą występować niedobory witaminy B12, D, wapnia, cynku, selenu, jodu i długołańcuchowych kwasów tłuszczowych z rodziny n-3
- gęstość mineralna kości u laktoowovegetarian jest podobna jak u osób spożywających wszystkie produkty. U wegan - mniejsza gęstość mineralna kości, częściej także w tej grupie występują złamania kości